

wetenschap@parool.nl

wetenschap

Auto zoekt stroom

De elektrische auto is er nu, maar waar haalt men de stroom vandaan?

5

Hermann, een Duitse held

In het jaar 9 werd in het Teutoburgerwoud een slag geleverd tussen Germanen en Romeinse legioenen. Alle Duitsers, van welke oriëntatie ook, hebben zich aan dat succes gelaafd. Ook nog 2000 jaar later.

JOOST VERMEULEN

De slag bij Waterloo betekende het einde van Napoleons droom en het begin van een nieuw tijdvak. De slag om Stalingrad leidde de ondergang in van het nazi-rijk en vormde de grondslag voor het naoorlogse Rusland. Twee voorbeelden van veldslagen die een beslissende rol hebben gespeeld in de Europese geschiedenis.

Omdat dergelijke momenten achteraf gezien ingrijpende gevolgen hadden, nemen ze later vaak mythische proporties aan. Overwinnaars worden uitvergroot en krijgen een heldenstatus. Slagvelden worden bedevaartsoorden, waar de nieuwe machthebbers jaarlijks hun overwinning komen herdenken.

Dit jaar is het tweeduizend jaar geleden dat er ergens in het nu Duitse Teutoburgerwoud, honderd kilometer oostelijk van Enschede, zo'n beslissende veldslag werd geleverd. Germaanse strijders onder leiding van Arminius, de prins der Cherusken, slaagden erin het onoverwinnelijk geachte Romeinse leger pletterend te verslaan.

De Romeinse historicus Suetonius beschreef destijds de gevolgen van die enorme nederlaag in het jaar 9. Het verslagen leger werd geleid door Quintilus Varus, een vertrouweling van keizer Augustus.

Suetonius: 'De nederlaag die generaal Varus leed in Germanië, was bijna fataal voor het rijk, omdat drie complete legioenen met hun aanvoerder en alle onderbevelhebbers vernietigd werden.'

'Toen dat bericht bij keizer Augustus binnenkwam, liet hij soldaten de hele dag door Rome patrouilleren om ongeregelheden te voorkomen. En ook liet hij direct, bij decreet, de ambtsduur van regenten in de provincies verlengen, met de bedoeling dat alle bondgenoten door ervaren en vertrouwde personen in

de hand werd gehouden.'

'Men vertelt verder dat de keizer zo van streek was dat hij maandenlang zijn baard en haren liet groeien en soms met zijn hoofd tegen de deur liep terwijl hij met luide stem riep "Quintilus Varus, geef mij mijn legioenen terug!" Tot zijn dood zou hij ieder jaar de dag van deze nederlaag als een nationale dag van droefheid en rouw hebben beschouwd.'

Niet alleen verloor het Romeinse rijk op dat moment in één klap bijna een kwart van zijn manschappen, het betekende ook een enorm verlies aan prestige voor de keizer. En dat kon Augustus op dat ogenblik niet gebruiken. Hij was net verwikkeld in een interne machtsstrijd rond zijn opvolging.

De keizer liet maandenlang zijn baard en haren groeien en liep soms met zijn hoofd tegen een deur

Het verlies in Germanië kwam ook in economisch opzicht hard aan. In tegenstelling tot wat de geschiedenisboeken vaak melden, waren de Romeinen rond het begin van onze jaartelling al diep doorgedrongen in Germanië. Zij gingen er vanuit dat het gebied tussen de Rijn en de Elbe als provincie aan het rijk zou worden toegevoegd.

Achter de legereenheden aan waren de handelaren en investeerders in groten getale het nieuwe gebied binnengetrokken. Mijningenieurs trokken rond op zoek naar de beste plekken om ijzer, tin en andere delfstoffen te winnen.

Grote vloten schepen zakten de Rijn af met bouw materiaal om vol-

geladen met lokale producten als huiden, barnsteen en gerookte vis terug te keren.

De eerste stedelijke nederzettingen waren al een feit. Bij het plaatsje Waldgirmes, noordoostelijk van Mainz, zijn een paar jaar geleden de restanten daarvan opgegraven. Deze stad was, zo blijkt uit bouwscripties, in het jaar 9 reeds volop in gebruik. De stadstempel was al ingewijd, het theater bijna klaar.

Dat alles ging na de nederlaag vrijwel direct verloren. Het Germaanse verzet tegen de Romeinse overheerser, dat tot dat moment nauwelijks van enige betekenis was geweest, kreeg door deze ene gewonnen veldslag een enorme impuls.

De Germaanse geest was uit de fles en hij zou er, ondanks dat verschil-

lende Germaanse groepen al vrij snel daarna met elkaar begonnen te twisten, nooit meer in terugkeren.

De Romeinen hebben het nog wettelijke keren geprobeerd. Zo trok Germanicus in het jaar 15 en het jaar 16 tot tweemaal toe met een enorme legermacht de Rijn over. Hoewel de Romeinen deze veldtochten, die meer weg hadden van wrede wraakacties, naar buiten toe als een succes omschreven, eindigden zij opnieuw in grote verliezen.

Wel slaagden de Romeinen erin via contraspionage en manipulatie de Germaanse stammen zo verdeeld te houden dat zij in elk geval geen bedreiging meer vormden.

Volgens sommige historici werd

Verder lezen

Op www.kalkriese-varusschlacht.de staat een overzicht van activiteiten in het herdenkingsjaar van de Varusslag.

Verder lezen: Latijnse bronnen over de Varusslag zijn:

- Suetonius: 'Keizers van Rome' Augustus hoofdstuk 23, in prachtige Nederlandse vertaling van D. den Hengst, uitgave Athenaeum Polak.
- Tacitus: Annalen Boek I, hoofdstuk 3.
- Strabo: Geografica Boek 7, hoofdstuk 1 tot en met 4.

Voor een overzicht zie het artikel 'Feldherr aus dem Sumpf' in de Romeinen-special van het tijdschrift *Der Spiegel* nummer 1-2009

Vandaag, 4 april, houdt F. Kemmers van de Rijksuniversiteit Nijmegen in Utrecht de lezing 'Kalkriese, de Varusslag en de laat-twintigste-eeuwse Duitse archeologie'. Plaats: Doopsgezinde Kerk, Oudegracht 270.

Het voorjaarsnummer van het blad *Hermeneus*, uitgave van het Nederlands klassiek verbond, is gewijd aan de Varusslag en de betekenis ervan.

Her reusachtige Hermann Denkmal in Detmold

zelfs de moord op de opstandelingenleider Arminius in het jaar 21 vanuit Rome geregisseerd.

Pas rond het jaar 40, onder keizer Claudius, viel het besluit de pogingen de rijksgrens in noordelijke richting te verleggen definitief te beëindigen.

Die beslissing heeft ook voor

